

מראי מקומות - ראש השנה

מראי מקומות מפעל עמוד וחזרה

י

והמצריך שלושים ושלושים, הרי זה נ"ט, והסובר שלושים ושלשה, הרי זה ל"ב. אלא שכתב שמהרמב"ם מבואר לא כן.

ד. ויהי באחת ושש מאות שנה וכו' מדאכתי

יום אחד הוא דעייל בשנה וקא קרי ליה שנה

כתב הטורי אבן שיש להוכיח מכאן שהולכים אחר השנים של מנין העולם גם לגבי שנות אדם, שהרי פסוק זה של אחת ושש מאות שנה לחיי נח מחשיבים מתחילת השנה, ואפשר שכבר נכנס הרבה בשנת לידת נח, ומהי הראיה מכאן שיום א' בשנה חשוב שנה, אלא מוכח שתיכף שהגיע יום א' בתשרי הראשון שלו, כבר חשוב שנה שניה.

ה. שלושים יום בשנה חשוב שנה וכו' ושנה למנויו

פירש רש"י, שכתוב לחדשי השנה, דהיינו שהשנה נמנית לחדשים. ובהערות להגרי"ש הקשה, שאם הלימוד הוא מכך ששנה נמנה בחדשים, הרי פעמים שהחודש הוא כ"ט יום, ומנין ללימוד של' יום בשנה חשובים שנה, נאמר שכ"ט יום בשנה חשוב שנה. וביאר שמדה היא בתורה שכשאפשר להקיש לקולא ולחומרא, מקשינן לחומרא, וכיון שרוב פעמים ל' יום הוא חומרא, גם אם יוצא קולא כל' יום בשנה חשוב שנה, כך היא המדה בתורה להקיש לגמרי.

ו. בתשרי נברא העולם

הקשה השפת אמת, מדוע לא נקטה הגמרא ר"ה, וכמו שאמרו בר"ה נפקדה שרה וכו'. ותירץ, שבשעת בריאת העולם לא היה עדיין ר"ה, אלא היה ראש כל הזמנים, ויש לומר שגם המשפט על כל השנה לא הי' עדיין, אף שאדם הראשון יצא בדימוס בו ביום, ולכך נקטו 'תשרי'.

ז. בראש השנה נפקדה שרה רחל וכו'

בברכי יוסף (או"ח תקפ"א, י"ח) הביא מאליהו זוטא להעיר שהרי קיי"ל שאין לשמש מטתו לבילי ראש השנה, ואיך אמרו שבאותו היום נפקדו האמהות וחנה. וכתב, שיתכן שליל טבילה היה, או שאין הפירוש שנכנסו להריון לבילי ראש השנה, אלא שאז נגזרה הגזירה, ובאמת כך מבואר מרש"י, שכתב 'בא זכרונם לטובה ונגזר עליהם הריון'. ובשם היד אהרן הביא שבמוצאי ראש השנה הרתה.

ח. בתשרי נברא העולם

פירש המהרש"א (:) שהאדם נברא בראש השנה (והיינו שבריאת העולם היתה קודם לזה בכ"ה אלול, וכמו שכתבו התוס' לעיל ח. וכן כתבו התוס' שלפי ר' יהושע העולם נברא בכ"ה אדר), ובו בא האדם לדין על שחטא, ושב בתשובה, והקב"ה ברחמים שברא העולם מחל לו, ועל כן נולדו בו ביום אברהם ויעקב שהם מדת חסד ורחמים, והוא סימן לבניהם לבא עמהם ברחמים בדין ביום הזה. אבל יצחק, שהוא מדת הדין, נברא בפסח, שבו היתה שולטת מדת הדין על המצריים.

א. אין נוטעין ואין מבריכין וכו'

פירש רש"י שממשנה זו יש ללמוד שאין נטיעה קולטת בפחות מל' יום. ותמה השפת אמת על לשון רש"י, שמשמע שפשוט שאין קולטת קודם, ואילו מהגמ' משמע להיפך, שמהדין שהרכבה שאינה קולטת בג' ימים שוב אינה קולטת משמע שצריך ג' ימים כדי שיצא מן הספק. ונפק"מ לדיני ספק, שבמקום ספק כערלה בחו"ל, יכול לסמוך ולומר שמא נקלט מיד ביום א'.

ב. לדברי האומר שלושים צריך שלושים ושלושים וכו'

מבואר בסוגיא שאסור ליטוע באופן שיקלט בתוספת שביעית. ויש לעיין שלכאורה האיסור הוא מעשה הנטיעה, ומה לי שיקלט בתוספת שביעית. ובמנחת חינוך (רצ"ח, ט"ו) הוכיח מכאן שיש איסור גם בקליטה, מלבד האיסור של מעשה הזריעה והנטיעה. שאף שהנוטע בסוף שביעית ולא נקלט עד שמינית, עובר על איסור נטיעה בשביעית. אבל גם אם רק נקלט בשביעית, די בכך לחייבו. וציידד שהזורע באמצע שביעית ונקלט באמצע שביעית, והתרו בו קודם הקליטה אפשר שחייב שתיים. אבל כתב, שלענין מלאכת שבת ויו"ט אינו כן, אלא כל שאינו עושה מעשה הנטיעה עצמה בשבת ויו"ט מותר, אפילו אם נקלט בשבת ויו"ט. וביאור החילוק, שכשם שבשבת יש חיוב שביית בהמתו, אף שאינו עושה כלום, כך גם בשמיטה יש מצוה של שביית הארץ, ואם הוא גורם שארצו תעשה מלאכה בשביעית, אף שהוא עצמו אינו עושה מעשה בשביעית, עובר הוא בעשה של 'ושבתה הארץ'.

אולם החזון איש (שביעית סי' כ"ב סק"ה) כתב, שבזמן הזה שאין דין תוספת שביעית אין איסור ליטוע בערב שביעית אפילו אם יקלט בשביעית, לפי שכל האיסור הוא מחמת תוספת שביעית, ואף שאנו מחמירין בנקלט בשביעית יותר מנקלט קודם שביעית, מ"מ כל זה הוא מחמת הדין תוספת שביעית, וכשאין דין תוספת שביעית הכל מותר. ומבואר מדבריו שהקליטה עצמה אינה כמו זריעה בשביעית.

ג. קא סבר יום שלושים עולה לכאן ולכאן

הקשה המנחת חינוך (רמ"ו, י"ט) מדוע כתב הרמב"ם (נטע רבעי פ"ט ה"י) שכדי שתעלה לו שנה צריך ליטוע מ"ד ימים קודם ר"ה, הלא אף אם צריך ב' שבתות לקליטה, נאמר מקצת יום ככולו, ויהא די במ"ג יום. ובשאלת אריה (ש"ת החדשות סי' ז) כתב, שאין הלכה כר"מ הסובר שאין אומרים שתי פעמים מקצת היום ככולו. אבל המנחת חינוך כתב שלא נחלקו בזה, שהרי כתב שכמה אמוראים סוברים שאומרים שתי מקצת היום ככולו, והניח בצ"ע.

ובהערות להגרי"ש הביא דברי הנודע ביהודה (מהדו"ק יו"ד סי' פ"ז) שאין אומרים מקצת היום ככולו, אלא לגבי דינים השייכים לימים, אבל למה שפסק הרמב"ם שצריך ב' שבתות, אין זה דין בימים כלל, ואין שייך בזה מקצת היום ככולו. ובשפת אמת כתב, שאין מחלוקת בזה, אלא לכו"ע יום אחד עולה לכאן ולכאן,